

Od utópie k totalite: 5 mrazivých faktov o zrode Sovietskeho zväzu, ktoré vás prinúti premýšľať

Pád cárskeho režimu vo februári 1917 priniesol do Ruska nečakaný závan nádeje. Po stáročíach absolutizmu sa krajina ocitla na prahu slobody, o akej sa jej obyvateľom predtým ani nespievalo. Táto eufória však vyprchala rýchlejšie, než stačil zaschnúť atrament na prvých demokratických dekrétach. Ako sa mohol štát, ktorý sľuboval amnestiu a koniec útlaku, v priebehu pár mesiacov premeniť na najtvrdšiu totalitu sveta? Pochopenie tohto tragického zlomu je kľúčové pre vnímanie celého „krátkeho 20. storočia“ – éry, v ktorej sa sny o všeobecnom šťastí utopili v krvi miliónov.

Fakt č. 1: Zabudnutý demokratický sen a jeho pád

Málokto si dnes uvedomuje, že Rusko malo v roku 1917 nakročené k tomu, aby sa stalo jednou z najslobodnejších krajín sveta. Dočasná vláda, ktorá prevzala moc po abdikácii cára Mikuláša II., vydala 3. marca 1917 prelomovú deklaráciu. Tento dokument staval na zásadách, ktoré sú pilierom moderných demokracií:

- **Úplná a okamžitá amnestia** pre všetkých politických a náboženských väzňov.
- **Sloboda slova, tlače, zhromažďovania** a právo na štrajk.
- **Zrušenie všetkých stavovských, náboženských a národnostných obmedzení.**
- Príprava volieb do **Ústavodarného zhromaždenia** na základe všeobecného a tajného hlasovania.

Tento demokratický experiment však stroskotal na vyčerpaní z pokračujúcej vojny a prehlbujúcej sa hospodárskej kríze. Práve tento chaos a nespokojnosť más majstrovsky využili bolševici na čele s Vladimírom Iljičom Leninom. Hoci sľubovali „chlieb, mier a pôdu“, ich cieľom nebola demokracia, ale totálne ovládnutie krajiny. Lenin, ako zakladateľ komunistickej totality, od začiatku sprevádzal svoje opatrenia násilím a systematickou likvidáciou súkromného vlastníctva aj politickej opozície.

Fakt č. 2: „Stráž je unavená“ – Deň, keď zomrel parlament

Definitívny prechod k diktatúre sa neodohral len v uliciach Petrohradu, ale v tichu a napätí Tauridského paláca. V januári 1918 sa tu zišlo Ústavodarné zhromaždenie – prvý skutočne slobodne zvolený ruský parlament. Bolševici, ktorí vo voľbách nezískali väčšinu, sa však o moc deliť nemienili.

Palác obkľúčili ozbrojené hliadky a za jeho veliteľa bol vymenovaný bolševik Urický. Keď debaty trvali až do úsvitu, do sály vpochodovali ozbrojení námorníci. Pod vedením námorníka Železnakova pristúpili k predsedajúcemu a jednou vetou, ktorá sa stala symbolom arogancie moci, ukončili dejiny ruského parlamentarizmu:

„Stráž je unavená, ďalej vás už nemôžeme chrániť. Ukončíte schôdzu!“

Tento moment znamenal koniec prívlastku „dočasná“ pre ruskú vládu. Lenin nastolil diktatúru jednej strany, ktorá v roku 1922 vyústila do vzniku Sovietskeho zväzu (ZSSR).

Fakt č. 3: Paradox „červeného cára“

Osobnosť Josifa Vissarionoviča Stalina, ktorý prevzal moc po Leninovej smrti v roku 1924, je postavená na hlbokom paradoxe. Muž, ktorý sa stal synonymom bezbožnej krutovlády, mal pôvodne slúžiť Bohu. Jeho matka, chudobná gruzínska práčka, si želala, aby sa stal pravoslávny kňazom a v ôsmich rokoch ho zapísala do cirkevnej školy. Stalin však zo seminára odišiel k dráhe profesionálneho revolucionára.

Keď sa stal neobmedzeným diktátorom, jeho vzťah k minulosti bol mrazivý: kým matka snívala o jeho kňazskej dráhe, on systematicky prenasledoval cirkev a likvidoval duchovenstvo. Pod zámienkou budovania „socializmu v jednej krajine“ spustil programy industrializácie a

kolektivizácie, ktoré sprevádzalo masové vyvražďovanie odporcov. Jeho bezhraničný cynizmus voči ľudskému životu najlepšie vystihuje jeho vlastný výrok:

„Keď zomrie jeden človek, je to smutné, keď zomrú milióny, je to štatistika.“

Fakt č. 4: Gulagy a mrazivý kontrast socialistického realizmu

Režim sa nesnažil ovládnuť len telá, ale aj mysle svojich poddaných. Nástrojom bol tzv.

„socialistický realizmus“ – jediný povolený umelecký smer, ktorý mal ospevovať šťastnú budúcnosť. Propagandistické plagáty Jurija Pimenova a ďalších umelcov zobrazovali usmiatych, svalnatých budovateľov v moderných továrňach.

Skutočnosť však bola drasticky odlišná. Archívne fotografie z tej istej éry ukazujú ruské deti poznačené hladom a podvýživou. Zatiaľ čo plagáty hlásali blahobyť, realita priniesla dve obrovské vlny hladomorov: prvú na začiatku 20. rokov a druhú, ešte ničivejšiu, v druhej polovici 30. rokov. Pre tých, ktorí pochybovali, boli zriadené gulagy – sieť približne 1 600 pracovných táborov. Odborníci odhadujú, že v dôsledku hladomorov, násilného vysídľovania a popráv zahynulo v ZSSR 20 až 30 miliónov ľudí.

Fakt č. 5: Export revolúcie a jej vlastné deti

Boľševici sa neuspokojili len s ovládnutím Ruska. Ich ambície boli globálne. Prostredníctvom Komunistickej internacionály (Kominterny) sa pokúšali exportovať revolúciu do celého sveta a vytvárať tzv. „republiky rád“. Tento proces však ukázal ďalšiu krutú pravdu: revolúcia najprv požiera svojich nepriateľov a potom vlastné deti.

Najtragickejším príkladom je Lev Trockij. Tento spoluzakladateľ Červenej armády a blízky spolupracovník Lenina sa po roku 1924 stal Stalinovým nepriateľom. Revolucionár, ktorý kedysi sám posielal tisíce ľudí na smrť, bol v roku 1927 vylúčený zo strany, vyhostený z krajiny a nakoniec v roku 1940 v Mexiku zavraždený agentom, ktorého si najal samotný Stalin.

Lekcia z histórie, ktorá nevyprchala

Zrod Sovietskeho zväzu je mementom toho, ako ľahko sa ušľachtilé sľuby o rovnosti a sociálnej spravodlivosti môžu zmeniť na ospravednenie neobmedzeného násillia. História nás učí, že akonáhle sa kolektívny cieľ – nech už znie akokoľvek vznešene – nadradí hodnote ľudského života, cesta k totalite je otvorená.

Dnes, o storočie neskôr, pred nami stojí rovnaká výzva: **Dokážeme včas rozpoznať moment, kedy sa politické sľuby o všeobecnom šťastí začínajú presadzovať na úkor základných ľudských práv?**